

MIKA AALTOLA

HENRI VANHANEN

ETULINJASSA

SUOMEN TURVALLISUUS
EPÄJÄRJESTYKSEN MAAILMASSA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

© Mika Aaltola, Henri Vanhanen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonloughinta kielletty.

ISBN 978-951-1-52429-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

SISÄLLYS

Johdanto: Itsestäänselvyyksien aika on ohi	9
---	---

OSA 1 Suomi etulinjassa – turvallisuuden uusi peruskallio

Henri Vanhanen

Raja, joka sulkeutui – Suomen ja Venäjän suhteiden historiallinen muutos	19
Syvjäätyminen	23
Hallittu rinnakkaiselo – tasapainottelua vaaran ja vakauden rajalla .	27
Uusi lähentyminen – paluun mahdollisuus ja vaarat	31
Konfliktin eskaloituminen – kohti avointa kriisiä	34
Elämää Venäjän varjossa – varautumista vailla eräpäivää	39
Epävakaata korvaamaton Amerikka	45
Sodan varjoista amerikkalaisten liittolaiseksi	49
Amerikkalainen paradoksi	55
Kolme polkua Yhdysvallat-suhteen tulevaisuuteen	62
Suomen valinta Atlantin sillalla	67
Ei enää yksin – Suomen puolustuksen uusi aikakausi	72
Naton pohjoinen laajentuminen	75
Pohjoinen todellisuus	78
Arktisia ongelmia	82

Rajat eivät puolusta itseään	88
Entä jos Nato ei toimi? Suomen varavaihtoehdot	92
Lisää Eurooppaa ilman Amerikkaa?	97
Sotilaallinen jätti savijaloilla	101
Etulinjan Euroopasta mallia muille.	108

OSA 2 Euroopan pohjoinen ja maailmanjärjestyksen murtuma

Mika Aaltola

Euroopan pohjoinen – murtuman äärellä, suurvaltojen pelissä . . .	115
Geostrateginen lähestymistapa	116
Venäjälle tyypilliset eskalaatiopolut ja Euroopan reuna-alueiden haavoittuvuus.	121
Uusi todellisuus ja Euroopan pohjoinen	127
Euroopan pohjoisen asema ja voima	130
Geoekonominen selkäranka ja EU:n puolustusohjelmat	134
Pelotteen anatomia – Ukrainan opetus.	137
Pienet ja kahdenkeskinen riski.	139
Pohjoinen ja kahden navan paluu	140
Itämeri, Jäämeri ja pullonkaulat	143
Operatiivinen arkkitehtuuri	145
Euroopan arktinen ja Naton pohjoinen uutena Pohjolan etulinjana	146
Kaksi vaarallista illuusiota – Amerikka tulee aina apuun, ja sota on peruttavissa.	150
Kissingerin puuttuvan puhelinnumeron perintö	153
Itämeren ja Arktiksen etulinjojen uusi geopolitiittinen asento	157
Euroopan on valittava voima	160
Euroopan ydinasestrategia – integraatio vai oma kyvykkyys?	163
Murtuman yli.	166

Maailmanjärjestyksen murtuma	168
Suomen hyppy maailmanjärjestyksen murtumaan.....	170
Kiinan varjo ja Euroopan uusi rooli.....	172
Kylmän sodan jälkeinen haaskattu aika ja Saksan varjo.....	176
Eurooppa ja Suomi hakemassa paikkaansa.....	179
Venäjän epätoivoinen ja väistytvä kamppailu kolmanneksi navaksi.....	187
Kiinan geotaloudellinen nousu ja hiljainen valloitus.....	190
Yhdysvallat ja uusmonroelainen aikakausi.....	193
Läntinen syvä sisäinen käymistila.....	198
Euroopan ja Suomen osa kaksinaavaisessa todellisuudessa.....	204
Murtunut maailmanjärjestys – hegemonisen vakauden mureneminen ja transatlanttinen kitka.....	208

Lopuksi: Turvallisuus ei synny toiveista vaan valinnoista	213
--	-----

Jälkisanat ja kiitokset	219
--------------------------------------	-----

JOHDANTO:

Itsestäänselvyyksien aika on ohi

Lokakuinen yö Suomenlahdella on tyyni, kun tutkat havaitsevat tunnuksettomia signaaleja etelästä. Venäläinen fregatti liikkuu kohti kansainvälistä vesialuetta, sen saattueen helikopterit nousevat ilmaan ja suuntaavat länteen. Samaan aikaan Tukholman saaristossa meriliikenne pysähtyy hetkeksi ja Tallinnan satamassa konttilaituri pimenee. Helsingissä metroliikenne katkeaa ja Vantaalla lentoliikenteen hallintajärjestelmä alkaa ylikuormittua. Yhteydet Itämerellä pätkevät, satamien valvontajärjestelmiin ilmestyy häiriöitä ja Virossa sotilaallinen radioliikenne siirtyy salattuun tilaan.

Rajan pinnassa Kuhmon korkeudella rajavartioasemat saavat ilmoituksia pienistä ihmisryhmistä, jotka yrittävät ylittää rajan hämärän turvin. Osa on siviilejä, osa tunnuksettomissa sotilasasuissa. Sosiaalisessa mediassa alkaa levitä videoita väitetystä ampumisesta rajalla. Pian kuvaa ja ääntä muokataan ja erilaisia versioita leviää kymmenillä tileillä eri kielillä. Osa ihmisistä pitää niitä todellisina osa epäilee, mutta tunne kasvaa. Epävarmuus leviää nopeammin kuin mikään muu.

Päivänvalossa näkyy, mitä yön aikana tapahtui. Suomalaisia verkkosivuja on kaatunut, junaliikenne itään on pysähtynyt ja rajavartioasemia on jouduttu vahvistamaan reserviläisillä. Julkisuuksessa hallitus vakuuttaa, että tilanne on hallinnassa. Rajalla kuitenkin kaikuu moottoreiden ääni, ja Itämerellä jatkuu hermosota. Yhtäkään sotaan johtavaa laukausta ei ole vielä ammuttu, mutta kukaan ei enää tiedä, milloin tilanne muuttuu.

Tällainen voisi olla seuraavan kriisin alku.

Se ei ole sota perinteisessä mielessä, mutta ei se ole rauhaakaan. Se on häiriöiden sarja, jossa kaikki liittyy kaikkeen ja jossa virheellinen tulkinta voi käynnistää ketjun, jota kukaan ei enää hallitse. Tämä on etulinjan todellisuutta. Suomi elää siinä joka päivä.

Tämä kuvitteellinen kohtaaminen ei ole ennustus vaan muistutus. Se näyttää, että kriisit eivät enää ala yhdestä laukauksesta vaan monesta samanaikaisesta häiriöstä. Se kertoo, millaista on elää ajassa, jossa turvallisuus on jatkuvaa toimintaa, ei pysähtynyttä rauhaa. Kirjamme alkaa tästä oivalluksesta.

Etulinja ei ole vain raja, vaan se kulkee verkoissa, satamissa, tehtaissa ja viranomaisjärjestelmissä. Se kulkee myös mielissä. Etulinjassa oleminen tarkoittaa jatkuvaa valppautta ja tietoisuutta siitä, että turvallisuus ei enää rakennu rauhan oletukselle vaan kyvyille sietää häiriötä ja jatkaa toimintaa häiriöistä huolimatta.

Tätä maailman aikaa ajatellessa mieleen nousee kaksi ajatusta. Tulevaisuus ei ole entisellään. Historia ei toista itseään, mutta se sointuu. Ensimmäinen ajatuksesta kertoo epävarmuudesta, toinen jatkuvuudesta. Juuri näiden välissä Suomi nyt elää. Epävarmuuden ja ennakkoinnin suhde on tämän kirjan perimmäinen teema. Tarkastelemme, miten suomalainen ulko- ja turvallisuuspolitiikka muovautuu aikana, jolloin totuttu vakaus väistyy ja vanhat säännöt murtuvat. Historia ei koskaan päättynyt. Emme laskeutuneet

ruusutarhaan, kun kylmä sota vaihtui hetken kestäväään toiveeseen rauhasta. Se toive oli väliaikainen, ei pysyvä.

Sodan varjo palasi Eurooppaan helmikuussa 2022, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan. Se mursi käsityksen, että väkivalta olisi täällä vain menneisyyden kaiku. Yhdellä päätöksellä katosi kolmen vuosikymmenen aikana rakennettu luottamus. Voimapolitiikka alkoi puhua kovempaa kuin sanat. Samalla palautui ymmärrys siitä, että historia ei vain pysähdy vaan liikkuu suuntaan, jossa päätökset ja voima määrittävät kehikon.

Venäjä ei koskaan hyväksynyt 1990-luvun jälkeistä Eurooppaa. Revanssihenkinen ajattelu kyti läpi 2000-luvun. Me Suomessa halusimme pitkään uskoa yhteistyöhön ja vakauteen. Kuten kokenut suurlähettiläs Jaakko Blomberg kirjoitti teoksessaan *Vakauden kaipuu*, meillä on ollut taipumus katsoa menneeseen silloin kun tulevaisuus pelottaa. Kylmän sodan päätyttyä kaipasimme vakautta. Siksi emme halunneet nähdä sen katoamista. Toivo on inhimillinen reaktio. Turvallisuus ei silti synny toivosta, se syntyy toiminnasta.

Venäjän hyökkäys oli Ukrainan tragedia ja samalla eurooppalaisen harhakuvan loppu. Sääntöperäisyys, diplomatia ja keskinäisriippuvuus eivät yksin riittäneet pidättelemään väkivaltaa. Autoritaaristen valtioiden yhteistyö vahvistui, asevalvonnan sopimukset rapautuivat ja puhe liennytyksestä muuttui epäuskottavaksi. Pitkään ajateltiin, että taloudellinen keskinäisriippuvuus toisi rauhan. Nyt tiedämme, että se toi myös vaarallisen riippuvuuden.

Suomi on jälleen hetkessä, jossa päätöksiä tehdään epävarmuuden keskellä. Kuten vuosina 1917, 1944 ja 1991, nytkin meiltä vaaditaan kykyä lukea ajan henkeä. Venäjä kulkee yhä syvemmälle pimeään. Yhdysvallat painii sisäisten ristiriitojen kanssa. Kiina kasvattaa vaikutustaan. Euroopan on pakko kantaa suurempi vastuu

omasta turvallisuudesta, ja Suomi on tämän kehityksen etulinjassa.

Kysymys ei ole vain oman rajan puolustamisesta vaan siitä, että olemme osa kokonaisuutta, joka määrittää koko Euroopan vakauden. Etulinja ei ole yksin kantava maakäytävä. Se on yhteinen toimintatila, jossa päätökset kytkeytyvät toisiinsa. Kun Suomi vahvistaa puolustustaan, se vahvistaa samalla liittokuntaa, pohjoista yhteistyötä ja läntistä luotettavuutta. Yhden maan toimeliaisuus tukee toisten kykyä toimia.

Suomen tie länteen ei ollut sattumaa. Jo 1990-luvulla liityimme Naton rauhankumppanuuteen ja Euroopan unioniin. Hävittäjähankinnat avasivat puolustuksen yhteensopivaksi Yhdysvaltojen kanssa. Kriisinhallintaoperaatiot ja harjoitukset lisäsivät yhteistoimintaa. Ulkopoliittinen suunta liikkui varovaisesta irtautumisesta asteittaiseen lähentymiseen. Silti keskustelu varsinaisesta Natojäsenyydestä pysyi pitkään suljettuna. Krimin valtaus murensi hiljaisuuden, mutta vasta helmikuun 2022 hyökkäys rikkoi illusion lopullisesti. Sen jälkeen kyse ei ollut enää geopolittisesta pohdinnasta vaan selviytymisen logiikasta.

Päätös liittyä Natoon keväällä 2023 oli yhtä aikaa moraalinen ja strateginen ratkaisu. Se toi turvaa mutta myös vastuun. Optimisti voi sanoa, että Nato-optio toimi, pessimistisempi huomauttaa, että Suomella oli jälleen onnea kuten usein historian käännteissä. Ehkä kohtalo ratkesi Kiovan liepeillä Hostomelissa, kun Venäjän erikoisjoukot epäonnistuivat strategisesti tärkeän lentokentän valtauksessa ja Ukrainan puolustus osoitti kestänsä. Silti on tärkeämpää ymmärtää, että onni ei ole politiikkaa. Etulinjassa onni ei ole strategia.

Suomen turvallisuuspolitiikka on ollut syklistä. Nuoren tasavallan haparointi, sotien aikaiset ratkaisut, kylmän sodan tasapainoilu ja 1990-luvun avautuminen länteen kertovat kyvystä muuttaa

suuntaa nopeasti, kun aika vaatii. Nyt olemme jälleen sellaisessa hetkessä. Etulinja ei ole pysäkki. Se on liike, valppaus ja toiminnan rytmi.

Sota Ukrainassa mursi ajattelun, jossa moni asia oli aseteltu tukeviksi pilareiksi. Venäjän paluu akuutiksi uhaksi pakotti Suomen tekemään ratkaisun, jota oli kauan vältelty. Samalla mureni illuusio globaalista hallittavuudesta ja alueellinen todellisuus nousi taas pintaan. Turvallisuus alkaa läheltä. Hyvin toimivat yhteydet lähialueisiin, kyky liikkua, kyky vastaanottaa apua ja kyky antaa apua ovat nyt ratkaisevia.

Etulinjassa oleminen tarkoittaa valmiutta toimia ilman varmuutta. Päätöksiä tehdään epätäydellisen tiedon varassa. Turvaa ei voi ulkoistaa. Etulinja on jatkuvaa toimintaa, ei vain passiivista varautumista. Se on halua muovata maailmaa, jossa elämme. Etulinja on kykyä vaikuttaa silloin, kun tilaisuus on olemassa, ja kykyä pidättäytyä silloin, kun se on viisainta.

Etulinja on myös henkinen tila. Se tarkoittaa, että yhteiskunnan peruskestävyys on osa puolustusta. Luottamus, osallisuus ja yhteinen ymmärrys ovat puolustuskyvyn ydin. Yhteiskunta kestää, jos sen ihmiset kestävät. Tämä henkinen ulottuvuus tekee etulinjasta enemmän kuin sotilaallisen käsitteen. Se on tapa ymmärtää yhteiskunnan eheys osana turvallisuutta.

Venäjä pysyy Suomen ulkopolitiikan vaikeana kysymyksenä. Naapuria ei voi valita, mutta suhtautumistavan voi. Historian mitaan valinta on toistunut usein. Jo 1700-luvulta periytyvät hattujen ja myssyjen, kovuuden ja pehmeiden, väliset jännitteet.

Pohjois-Eurooppa on joka tapauksessa noussut Euroopan turvallisuuden uudeksi painopisteeksi. Pohjoismaat, Baltia ja Puola muodostavat yhdessä alueen, jonka vakaus on koko maanosan etu. Mitä tiiviimmin pohjoinen toimii, sitä kalliimmaksi sen horjuttaminen käy. Se on pelotetta ja viestiä yhtä aikaa. Tänne ei tulla kokei-

lemaan onnea. Yhteiset harjoitukset, varautuminen ja nopea päätöksenteko muuttavat viivan kartalla eläväksi suojaaksi.

Etulinjassa eläminen vaatii rohkeutta ja rauhallisuutta. On osattava katsoa uhkaa silmiin ilman hysteriaa. On toimittava johdonmukaisesti silloinkin, kun maailma ympärillä muuttuu. On kyettävä yhdistämään arvot ja realismi. Arvopohjainen realismi ei ole ristiriita vaan kyky sovittaa periaatteet maailman todellisuuteen. Päätös liittyä Natoon oli juuri tätä. Se oli arvojen puolustamista realismin keinoin.

Euroopan turvallisuus muuttuu väistämättä myös tulevaisuudessa. Venäjä jatkaa painostusta, Yhdysvaltojen painopiste voi vaihdella, Kiina hakee lisää vaikutusta. Samalla globaali etelä kasvaa ja Euroopan väestö ikääntyy. Kovan turvallisuuden rinnalla vaikuttavat ilmastonmuutos, teknologinen kilpailu, huoltovarmuus ja talouden kyky uusiutua. Tämä kaikki on osa uutta etulinjaa. Valta ei ole vain aseissa vaan myös kestävydessä, osaamisessa ja kyvyssä toimia toisten kanssa.

Geoekonominen selusta on yhtä tärkeä kuin sotilaallinen kyky. Ilman tuotantoa, varastoja ja kuljetuksia pelote jää vajaaksi. Ampumatarvikkeiden ja kriittisten komponenttien saatavuus, kyky suojata energiaa ja dataa, verkkojen kestävyys ja kuljetusreittien toimivuus ratkaisevat kriisin pituuden ja syvyyden. Kuntien valmiudet, yritysten jatkuvuussuunnitelmat ja kansalaisten taito toimia häiriöissä ovat osa samaa kokonaisuutta. Kun koulu opettaa, miksi yhteiskunta on haavoittuva ja miten sitä suojataan, luottamus kasvaa. Kun politiikka puhuu rehellisesti resursseista, syntyy ymmärrys siitä, mihin sitoudutaan.

Etulinjan ajattelu pakottaa kysymään, mikä on olennaista, mikä täytyy turvata ensin ja mikä tekee meistä ja liittolaisistamme vahvempia yhdessä. Se torjuu harhan, että olisi olemassa yksi suuri ratkaisu, joka tekisi kaiken kerralla valmiiksi. Etulinja

rakentuu kerros kerrokselta. Se on työtä, jota tehdään hiljaa ja sinnikkäästi.

Alkukohtauksen jälkeinen aamu Suomenlahden rannalla päättyy lopulta tavalliseen iltapäivään. Satama käynnistyy, koulujen ovet avautuvat ja kauppa käy. Tilannetiedote jää lyhyeksi. Siinä kerrotaan häiriöstä ja sen hoidosta. Kulisseissa on tehty päätöksiä, jotka eivät koskaan pääse otsikoihin. Tärkeintä on, että yhteiskunta jatkaa. Etulinja on tehnyt tehtävänsä, koska arki voitti. Siinä on tämän ajan turvallisuuspolitiikan ydin.

Tämä kirja ei ole teoreettinen esitys vaan puheenvuoro, joka kutsuu ajattelemaan uudelleen, mitä turvallisuus ja vastuu tarkoittavat ajassa, jossa itsestäänselvytykset ovat kadonneet. Suomalainen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ei ole vain hallitusohjelmia tai asiantuntijoiden keskustelua. Se on kansallinen elinehto, joka koskee jokaista. Se näkyy verotuksessa, koulutuksessa, investoinneissa ja kunnissa. Se näkyy siinä, miten pidämme huolta toisistamme.

Etulinja ei ole pelottava paikka. Suomen tulevaisuus tehdään siinä. Se kertoo, että hyökkäyksellä on aina kalliimpi hinta kuin rauhalla. Se muistuttaa, että Suomi ei seiso yksin mutta Suomi vastaa aina itsestään. Etulinjassa ei odoteta, että myrsky menee ohi. Etulinjassa opetellaan elämään myrskyn keskellä.

Lopulta kysymys on yksinkertainen: millä ehdoilla Suomi haluaa elää tässä ajassa? Vastaus ei löydy yhden puolueen ohjelmasta eikä yhdestä puheesta. Se löytyy arvoista, jotka kestävät yli hallituskausien, ja valinnoista, jotka sitovat meitä pidemmäksi aikaa kuin yhdeksi kriisivuodeksi. Se löytyy kyvystä katsoa rehellisesti itään ja länteen, pohjoiseen ja etelään ja valita niistä suunta, joka parhaiten turvaa sen, mikä meille on kallisarvoista.

Rajamme eivät ole pelkkiä viivoja kartalla. Ne ovat linjoja, joiden merkitys mitataan silloin kun maailma koettelee. Meidän

tehtävämme on pitää huolta, että nuo linjat pysyvät elävinä ja vahvoina. Meidän tehtävämme on varmistaa, että seuraavakin harmaa aamu päättyy tavalliseen iltapäivään.

Tämä kirja rakentuu kokonaisuudesta, jossa Suomen asemaa tarkastellaan etulinjan ja geopolitiikan näkökulmista. Ensimmäinen osa käsittelee Suomen suhdetta Venäjään, Yhdysvaltoihin, Natoon ja omaan maanpuolustukseemme sekä sitä, miten nämä suhteet ja ratkaisut määrittävät Suomen liikkumatilaa. Toinen osa laajentaa näkökulman Pohjois-Euroopan kokonaisuuteen ja sen rooliin Euroopan turvallisuuden ytimessä sekä kokoaa yhteen johdopäätökset ja kysyy, mitä etulinjassa oleminen tarkoittaa tulevaisuuden Suomelle ja millaisia valintoja se meiltä vaatii. Näin kirja etenee yksittäisistä tapahtumista laajempaan karttaan ja palaa lopulta kysymykseen, miten Suomi pysyy liikkeessä muuttuvassa maailmassa.

OSA 1

Suomi etulinjassa

– turvallisuuden uusi peruskallio

Henri Vanhanen

RAJA, JOKA SULKEUTUI

– Suomen ja Venäjän suhteiden historiallinen muutos

Suomen ja Venäjän välinen suhde on kulkenut 2000-luvulla monivaiheisen ja lopulta dramaattisen kaaren. Koko itsenäisyytensä ajan Suomi on elänyt osana Venäjän vaikutuspiiriä tavalla, joka on pakottanut suomalaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan poikkeukselliseen realismiin. Kylmän sodan jälkeen elettiin hetken aikaa, jolloin vaikutti siltä, että idän ja lännen suhteet voisivat normalisoitua jopa pysyvästi.

Tuo ensimmäinen vuosikymmen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen oli aikaa, jolloin Suomi ja Venäjä rakensivat naapuruttaan geopoliittisen suojasään vallitessa pitkälti pragmaattisen yhteistyön varaan. Neuvostoliiton romahduksen jälkeen itänaapurimme oli heikko, poliittisesti epävakaa ja taloudellisesti hauras. Venäjän ensimmäisen presidentin Boris Jeltsinin kausi oli kirjaimellisesti horjuva siirtymävaihe, mutta vuosituhannen taitteessa korjausliike sai alkunsa Vladimir Putinin valtaannousun myötä. Putin toi kenties Venäjälle vakautta mutta palautti samalla nopeasti autoritaarisen hallintomallin järjestelmällisen vahvistamisen.

Suomelle Venäjän nousu merkitsi aluksi ennen kaikkea kaupallisia mahdollisuuksia. Suomalaiset energiayhtiöt tekivät pitkäaikaisia sopimuksia, ja Venäjän kaasutoimitukset muodostivat osan kansallisesta energiapaletistamme. Metsäteollisuuden ja logistiikan aloilla Venäjän-markkinat avautuivat tärkeiksi vientikanaviksi, ja rautatiekuljetukset ja satamaverkostot kytkivät Suomen osaksi itäisiä liikennevirtoja.

Politiikan tasolla Suomi panosti niin sanottuun erityissuhteeseen, jossa rajanaapuruus hoidettiin vähäeleisesti, ilman suurta ääntä, mutta tiiviillä viranomaisyhteistyöllä. Rajakomissiot, tulli-yhteistyö, ympäristöasioiden koordinaatio ja yhteiset infrastruktuurihankkeet loivat kuvan vakaasta arkipäivästä, jossa geopoliittiset jännitteet pysyivät taka-alalla.

Samaan ajanjaksoon osui myös suomalaisessa ulkopoliittisessa ajattelussa kaksi rinnakkaista keskustelua. Yhtäältä korostettiin pragmaattista naapuruutta, mutta toisaalta varovaisuus Venäjän kehityksen suhteen säilyi koko ajan taustalla. Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995 ja sitoi turvallisuutensa yhä tiiviimmin länteen, mutta Natoon liittyminen ei vielä ollut ajankohtainen keskustelunaihe. Se jäi ikään kuin henkiseen karanteeniin YYA-kauden jälkeisen varovaisuuden perintönä.

Vuonna 2008 tilanne alkoi muuttua näkyvämmiin. Venäjän sota Georgiaa vastaan oli ensimmäinen vakava merkki siitä, että Venäjän ulkopoliitikassa palattiin voimapolitiikan logiikkaan. Samaan aikaan Venäjä keskitti taloudellisen nousunsa tuottamat resurssit yhä voimakkaampaan asevoimiensa modernisointiin. Georgiassa nähtiin ensimmäiset elementit uudeltaisesta hybridisodankäynnistä: informaationsodan, kybervai-kuttamisen ja perinteisten sotilaallisten operaatioiden yhdistämisestä. Suomessa tämä herätti varovaisuutta, mutta vielä ei nähty tarvetta suureen suunnanmuutokseen. Nato-keskustelu

kävi ajoittain pinnan alla mutta ei noussut poliittisen agendan ytimeen.

Vuodesta 2014 muodostui historiallinen vedenjakaja. Venäjän suorittama Krimin miehitys ja sen jälkeinen sota Itä-Ukrainassa muuttivat koko Euroopan turvallisuusarkkitehtuurin. Ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa nähtiin valtio, joka rikkoi avoimesti valtiorajojen koskemattomuuden periaatetta ja liitti toisen maan alueita itseensä asevoimin. Tapahtuma mursi myös EU:n ja Venäjän välisen yhteisymmärryksen pohjan. Suomi asettui EU:n yhteiseen pakoterintamaan ja tuli osaksi uutta, aiempaa kireämpää suhdeasetelmaa. Samalla Suomessa kiihtyi keskustelu hybridivaikuttamisen uhista, kyberturvallisuudesta ja resilienssistä.

Krimin valtauksen jälkeiset vuodet 2014–2022 olivat Suomessa siirtymäkausi, jossa turvallisuuspolitiikan suunta muuttui vähitellen mutta määrätietoisesti. Naton kanssa tehtiin yhä tiiviimpää yhteistyötä isäntämaasopimuksen ja yhteisten harjoitusten kautta, vaikka virallista jäsenyyttä ei vielä tavoiteltu. Samaan aikaan Venäjä pönkitti yhä avoimemmin suurvaltahaaveitaan sekä käytti energiaa, siirtolaiskriisejä ja informaatiovaikuttamista vihamielisenä vipuvartena myös Suomea kohtaan.

Vuoden 2022 helmikuussa tapahtui jälleen historiallinen siirtymä, joka päätti lopullisesti Suomen ja Venäjän suhteen aiemmat muodot. Kun Venäjä ylitti Ukrainan rajan, se ylitti monen suomalaisen mielessä myös viimeisen rajan, joka oli vuosikymmenten ajan toiminut hiljaisena sopimuksena: Suomi ja Venäjä olivat voineet elää rinnakkain, vaikka monella tasolla vieraina. Tämä hiljainen sopimus katkesi kerralla, ja Suomi ja Venäjä ajautuivat nopeasti suhteeseen, jota voisi kutsua poliittiseksi ikitalveksi. Kaikki yhteistyön muodot romahtivat, epäluottamus nousi nopeasti historialliselle tasolle, ja samalla käynnistyi Nato-jäsenyysprosessi, joka edusti Suomelle sekä historiallista, geopoliittista että henkistä siirtymää.

Vuosi 2022 on käynnistänyt vaiheen, jossa vanhat taloussuhteet ovat purkautuneet lähes kokonaan. Energiariippuvuus Venäjästä on poistettu, logistiset ja kaupalliset yhteydet ovat katkenneet ja suomalaiset yritykset ovat vetäytyneet Venäjän markkinoilta. Rajayhteistyö, joka pitkään oli ollut pragmaattisen naapuruuden symboli, on muuttunut tiukaksi rajavalvonnaksi. Vuoden 2023 hybridikriisissä nähtiin, kuinka Venäjä pyrki jälleen ohjaamaan siirtolaisvirtoja Suomen rajoille vaikuttamisen välineenä. Tämä johti rajanylityspaikkojen sulkemiseen, lainsäädännön kiristämiseen ja entistä vahvempaan rajaturvallisuuden rakentamiseen.

Samalla Suomen asema kansainvälisessä turvallisuusyhteisössä on muuttunut perustavalla tavalla. Nato-jäsenyyden myötä Suomi on nyt osa läntisen puolustusliiton päätöksentekorakenteita. Pohjoismainen puolustusyhteistyö Ruotsin ja Norjan kanssa on saanut uuden syvyyden. Suomen asevoimat on osin jo integroitu Naton komentoketjuun, ja samalla Yhdysvaltojen, Britannian ja muiden liittolaisten läsnäolo Itämeren ja pohjoisen alueen turvallisuuden takaamisessa on lisääntynyt. Venäjän näkökulmasta Suomi on siirtynyt kokonaan länteen, kenties peruuttamattomasti ja pysyvästi.

Tässä kehityskaaren päätepisteessä vuonna 2026 Suomen ja Venäjän suhde on siis täysin erilaisessa asennossa kuin kolmekymmentä vuotta aiemmin. Poliitiikan perusta on muuttunut pragmaattisesta naapuruudesta varautuvaan realismiin. Taloudellinen yhteistyö on korvautunut taloudellisella irtikytketyksellä. Sotilaallinen liittoutumattomuus on vaihtunut täysimääräiseen kollektiiviseen puolustukseen. Hybridiuhkien torjunta on noussut kokonaisturvallisuuden keskiöön.

Venäjä puolestaan on siirtynyt yhä syvempään autoritaariseen eristäytymiseen, suurvaltahaaveiden ja voimapolitiikan tielle, jonka päätepistettä on mahdotonta ennustaa. Tämän kehityksen myötä Suomi on joutunut tekemään valintansa. Näiden valintojen